

VÁLTOZÓ VALÓSÁGUNK

Városaink szellemi életéről

„A város és falu közötti kulturális különbség megszüntetésének egyik lépcsőjeként, de általában egész művelődésünk egészségesebb fejlődése, szélesebb alapokra helyezése érdekében is fejleszteni kell a vidéki városok kulturális életét. A főváros vezető szerepét fenntartva törekedjünk arra, hogy erősebb kölcsönhatás alakuljon ki Budapest és a vidéki városok között... új kulturális központok kialakítására kell törekedni, összhangban a gazdasági építéssel.” Közel húsz évvel ezelőtt született dokumentumból, az MSZMP 1958-as művelődéspolitikai irányelveiből való az idézet; az azóta eltelt majd két évtized ezeket a törekvéseket megerősítve, a gyakorlatot erre alapozva valóban átalakította a vidék kulturális életét.

Néhány példa ennek illusztrálására. Szeged felébredt „Csipkerózsika-álmából”, ezt jelzi a szabadtéri játékok másfél évtizedes sikersorozata, a kibernetikai és a biológiai kutatás új műhelyeinek kiépülése, a régészet, muzeológia megerősödése, nem szólva a szegedi Nemzeti Színház országos visszhangot kelthető operaprodukcióiról, a Tiszatáj mindig izgalmas számairól, a József Attila Tudományegyetemen folyó, gyakran nemzetközi visszhangot kiváltó kutatásokról. De ugyanezt mutatja Pécs példája is. A Balett, a Jelenkor egyre izmosabb köre, a színház Illyés-bemutatói, a játékfilmszemle, s más kulturális események Pécsset a magyar szellemi élet térképének fontos, nem mellőzhető pontjává teszik. De a hagyományos központokon túl így nőtt meg Miskolc, Eger, Kecskemét, Győr szerepe, így őrizte meg nagy vonzerejét Debrecen, s így emelkedett a vidéki szellemi központok sorába Szombathely, Székesfehérvár és Nyíregyháza. Ma már nincs olyan megyeszékhely, ahol ne működne felsőoktatási intézmény, de kevésbé jelentős városok is keresik helyüket a Nap alatt (Gyula, Sopron, Tatabánya, Dunaújváros stb.).

Egyértelműen pozitívak ezek a változások? Nem azok, mert nem csökkentették a főváros történelmileg kialakult, egészségtelen túlsúlyát. Budapest vonzereje ma is nagy. A tudományos kutatók kétharmada a fővárosban él — s nem csak a legkorszerűbben felszerelt laboratóriumok, kutatóintézetek dolgozói kötődnek a fővároshoz. A központi műhelyek, kiadók, képző és továbbképző intézmények monopolhelyzete ma sem szűnt meg.

Ennek oka kettős. A kialakult helyzetet egyrészt magyarázza a szellemi élet irányításában tapasztalható kényelmesség (az a jó, aki kéznél van), másrészt a sok évtizedes tapasztalatokon alapuló előítélet: extra Budapest non est vita...

A problémák forrása természetesen nemcsak „fővárosi jelentőségű”. A kialakult helyzetben nagy szerepet játszik az a tény, hogy a legfejlettebb vidéki szellemi központok életében is szívósan élnek a provincializmus gyökerei. Ezek hol értelmetlen konkurenciában, féltékenységekben fejeződnek ki, hol elzárkózásban, az országos folyamatok negligálásában öltenek testet. A provincializmus legnagyobb veszélye ma mégis a kisebbrendűséget palástoló, a couleur locale-t túlértékelő gigantomániában, a különböző napok, hetek, fesztiválok sorozatában kifejeződő rendezvényszemlélet.

A magyarországi városfejlődés többféle modellje a szellemi fejlődés sokféle irányát alapozta meg. A nagy múltú kultúrközpontok (Debrecen, Pécs, Szeged) mellett kialakultak a mező- és civisvárosok hagyományain alapuló regionális centrumok, s az elmúlt években több szocialista karakterű város született (Dunaújváros, Leninváros, Komló), melyek szellemi élete is új vonásokat mutat. Ezek a hagyományokban, fejlődési irányokban, feltételekben is különböző szellemi központok egymással és a fővárossal csak laza kapcsolatokban állnak, törekvéseik, eredményeik nem szintetizálódnak eléggé.

Ezen a vázlatos szellemi térképen sajátos helye van Salgótarjánnak. Annak a városnak, amely félévszázados múltjából

ból alig három (de inkább két) évtizedet tarthat számon valóban szellemi fejlődésről szólva. S a bevezetőben idézett gondolatra reagálva, a megye szükségleteit és lehetőségeit figyelembe véve 1964 óta rendelkezünk olyan programmal, amelyet tudatos városépítési koncepciónak nevezhetünk.

Salgótarján kulturális központtá fejlesztésének terve azonban több volt egy új vidéki szellemi centrum létrehozásának szándékánál: a megye sajátos településszerkezete, a város politikai-közigazgatási és gazdasági súlya, szociális összetétele folytán az egész megye kulturális életét befolyásoló koncepció lett a megyei pártbizottság 1964. decemberi határozata. A tízegyházy évvel ezelőtti feladat, az azóta folytatott munka sokféle energiát kívánt, hiszen egyszerre kellett (s kell) a művelődés korszerű feltételeit biztosítani, a szocialista kulturális forradalom követelményeinek megfelelő tartalmat kialakítani, a műveltségi hátrányokat folyamatosan csökkenteni, s a kultúra minden ágában felzárkózni az igényekhez, a szükségletekhez. Így párhuzamosan kellett a közoktatás, a közművelődés, a művészeti élet és a tudományos alkotómunka új minőségi elemét kialakítani.

Az elmúlt évek tapasztalataiból megfogalmazható következtetések a holnapi munka szempontjából, mai gondjaink minősítésekor egyaránt fontosak. Salgótarján kulturális életének átalakulása, a gyorsabb „felfutás” — tudatosan irányított, az eszközöket jól koncentráló munka eredménye. Nem csupán a kultúra öntörvényű fejlődésének köszönhető — sőt talán annak legkevésbé. Állami és társadalmi szervek szinte évenként foglalkoztak a kultúrcentrum-határozat végrehajtásával, értékelték és módosították, ösztönöztek és kezdeményeztek. Több vaskos dosszié őrzi a téma „irodalmát”; melyből nyomon követhető például a felsőfokú oktatási intézmény Salgótarjánba telepítéséért folyó küzdelem egy-egy fázisa, egy-egy beruházás, rendezvény gondolatának érlelődése.) S ez a rendszeresség és tudatosság volt a megvalósulás egyik fontos feltétele is: a körülmények, az országos elképzelések és a helyi lehetőségek változása terveink alakítását is megkövetelte.

Másrészt nem lényegtelen az a ma már sokat idézett tapasztalat sem, hogy a város szellemi ereje csakis az itt zajló gazdasági, politikai, társadalmi folyamatokkal összefüggésben, azokra alapozva, azokat erősítve nőhetett. A hatvanas évek elején a megyeszékhely közfelfogásában az értelmiség rangja, e réteg munkájának becsülete nem volt túl magas. 1970-ben pedig a városi pártértekezlet egyik programját — 1000 szakembert Salgótarjánnak — egyetértés, támogatás fogadta... Ez a gazdasági fejlődés, az urbanizáció, a kiegyensúlyozott várospolitika a lakosság műveltségi színvonalának emelkedése nélkül nem lett volna elképzelhető, s főként nem lett volna megvalósítható program.

Salgótarján szellemi életének fejlődése, az elmúlt tíz év azt is jelzi, hogy még a legátfogóbb és legtudatosabban felépített koncepció megvalósításában is bizonyos szakaszok, lépcsők meghaladásával lehet előbbre jutni. Az 1960 és 1970 közötti években is a kulturális politika fő célkitűzése volt például a műveltséget lebecsülő, a tanulást feleslegesnek tartó közfelfogás leküzdése. Bár ezekben az években mégis a művelődési feltételek megteremtése, fejlesztése volt az alapvető feladat. Ebben az időszakban épült meg a József Attila Megyei Művelődési Központ, s kapott (akkor még) megfelelő helyet a Balassi Bálint Megyei Könyvtár. Ekkor épült a Bolyai Gimnázium, a Gagarin Általános Iskola, a ciklus végén adták át a TIT-székházat, kapott új helyet a gyermekkönyvtár. Ekkor indult meg a műtermes lakások építése, gyorsult meg a képzőművészeti beruházás (főként köztéri szobrokkal gyarapodott a város). Korábbi hiányainkat jelzi, hogy ez a ciklus ma is tart: a IV. öt-éves tervben kapott új otthont az oktatási igazgatóság, az egészségügyi szakiskola, épült fel a zeneiskola, az új filmszínház. De marad még tennivalónk ezen a téren az V. és VI. öt-

éves tervben is (pl. a múzeum és kiállítási csarnok, a megyei könyvtár, több általános iskola, a szakmunkásképző intézet építése csak most fejeződik be, vagy még előttünk álló feladat).

Az objektumok megépítése, s az intézményekben folyó munka tartalmi elemeinek kialakulása — tehát a kulturális élet fejlesztésének extenzív szakasza — után a ma programja: a tevékenység hatásának fokozása. Ma már nyilvánvaló, hogy a nagy kulturális események, fesztiválok, vetélkedők, reprezentatív kiállítások a vidéki városok szellemi életének csak a keretét adják. Ma már ismert és elfogadott (ha a gyakorlatban nem is mindig követett) elv: egy lakóhely kulturális életét nem a rendezvények száma, az országos rangú események sorozata — hanem a lakosság értékrendje, igényei és szokásai minősítik. (Természetesen nem becslülve le a nagy kulturális alkalmak nevelő hatását, vonzerejét.)

Az új minőségi elemeket hordozó szakasz nyitányát a város szellemi életének további fejlődését két momentum jelzi: egyrészt a kulturális irányító, szervező munkában a rétegszemlélet érvényesítése (a munkás- és ifjúságközpontú kulturális koncepció kialakulása), másrészt azok a törekvések, amelyek a művelődést a nem szervezett tevékenységekkel, elsősorban az életmóddal hozzák összefüggésbe. Ennek eredményei már a lakáskultúrában, az olvasás iránti érdeklődés növekedésében is jelentkeznek.

Salgótarján szellemi élete ma a gyors növekedés ellentmondásait éli át, a minőségváltás periódusának feladataira keresi a megoldást. Nagyarányú volt az elmúlt másfél évtizedben az általános műveltségi színvonal emelkedése (tizenöt év alatt négy-szeresére emelkedett az érettségizettek száma, gyorsan nőtt a városban dolgozó értelmiségiek aránya). Ugyanakkor még a megyeszékhely szellemi életében is gondot okoz a kulturális „féhér foltok” hatása. Elég csak a peremkerületek kulturális viszonyaira utalni, az ízlésviszonyok nagyfokú differenciáltságára, vagy a kulturális „fogyasztásban” az egyes rétegek közötti jelentős különbségekre gondolni. Ezek ugyan minden nagy, vagy nagyobb vidéki város életében jelenlevő problémák, de másutt erejüket csökkenti a fiatalság élénkebb kulturális magatartása, nagyobb érzékenysége. Salgótarján életében ez a lendítőerő még kis hatású tényező.

A vidéki szellemi központok feltételezik az értelmiség koncentrációját, összetételének arányosságát, harmonizáltságát. Ennek kialakulása azonban szintén többszakaszos folyamat eredménye. A csupán mennyiségi növekedés, a struktúra átalakulása alap és lehetőség. Amíg az egyes rétegek (kor, szakma és beosztás, képzettség szerinti csoportok) kapcsolatai alkalmatlanok, amíg a „bevándorlók” és a „tösgyökeresek” világa jól érzékelhetően elkülönül, amíg a városban élő értelmiség város-tudata csak a munkahelyi teendőkre szűkül — e folyamat első fázisáról beszélhetünk. Ha a fejlődésnek ez a szakasza hosszabb ideig tart, megnő a réteg fluktuációja, erősödik az egyes csoportok bezárkózása, csökken közéleti aktivitásuk, felkészültségük kevésbé kamatozik a nagyobb közösség javára. (E kérdésekről folyt is egyébként vita — dr. Horváth István cikkéhez kapcsolódóan — lapunk 1973/1. számában.)

A mennyiségi növekedés szakaszát meghaladó, új minőséget teremtő fázis kibontakozása több tényező hatásának eredménye. Közülük most — a téma kapcsán — három kiemelése indokolt.

Először azt szükséges hangsúlyozni, hogy a város egyetlen lakója, a városban élő értelmiség számára sem csak lakóhely, hanem otthon is. Illetve — akkor az, ha munkáját érdeklődés és megbecsülés övezi, ha figyelnek problémáira, igénylik véleményét, perspektívái vannak, emberi, szakmai és közéleti kapcsolatteremtésre alkalma adódik. Másrészt: igen fontos a szellemi központokban működő műhelyek szervező és nevelő munkája: az a szervező munka, amely az országos központok és a vidéken élő értelmiség közötti kontaktust építi, irányítja, s az a nevelő munka, amely a provincializmus lehetőségeit, reális veszélyeit ellensúlyozza.

A vidéki szellemi élet gyorsabb belső fejlődésében harmadrészt fontos szerepe van annak: mit tekintünk, mit vállalunk olyan hagyománynak, példának, amelynek folytatására és megújítására az új távlatok megvalósítása közben is képesek lehetünk.

A korábban említett példák, azaz az elmúlt másfél-két évtizedben gyorsabban fejlődő központok mai problémája vagy a hagyománynélküliség, vagy a nem folytatható hagyományok terhéből fakad. A kispolgári ízlésvilág, szellemi magatartásmodell megújítása ugyanis nem egyszerűen új értelmiségi csoportok letelepítése és nem is csupán új fajta rendezvények szervezése révén megy végbe, s nem is csupán a múlt igaz értékeinek feltárásával, azoknak megismertetésével valósul meg. Ezek nélkülözhetetlen, de nem elégséges elemei a szocialista szellemi hagyományok kialakításának. Ezekben a szellemi életüket most formáló, gyorsabban fejlesztő városokban egymás mellett található izgalmasan új, hagyománnyá nemesíthető mozzanatok (például a munkásközösségek és alkotóművészek szoros emberi, politikai és kulturális kapcsolata), és olyan zsákutcát hozó elemek is, mint a rosszízű rivalizálás, vagy a nagyobb hatású folyamatoktól elforduló bezárkózás. Ezeknek az elemeknek gondos szétválasztása, a követhető példák támogatása a hagyományteremtés első fontos lépése.

A vidéki városok szellemi fejlődésének ma számos más érdekes és aktuális kérdése vethető fel — éppen az átalakulás lényegéből adódóan. Izgalmas és fontos (sőt alighanem a legfontosabb) kérdés például az, hogy a koncentráció szellemi energiák hogyan épülnek be az egész közösség életébe, milyen csatornákon keresztül jutnak el a város értékrendjébe, milyen áttételek révén lesz a város vezetésének felismeréséből, az értékteremtők szándékából mindenkit formáló erő.

Sokat vitatott, s főként a gyakorlatban gyakran felvetődő kérdés: kell-e karakterisztikum a szellemi élet tervezésében, vagy az általános fejlődés útján kell járni; Szentendre, Hódmezővásárhely példáját követve egy-egy terület fejlesztése ad-e többet a közösségnek, vagy Székesfehérvár, Miskolc módján szélesebb „frontokat” kell-e teremteni?

Az 1958-ban megfogalmazott művelődéspolitikai irányelvek végrehajtása ma is aktuális feladat. Az eltelt másfél-két évtized kulturális fejlődésünk, a szellemi élet gazdagodása szempontjából valóban jelentős változásokat hozott. A vidéki városok egy része megerősödött, nagy hatósugarú központ lett, más részük — hagyományaiknak, adottságaiknak megfelelően — egy-egy szűkebb körzet igényeit formálja és elégíti ki, csökkenti a százéves szellemi távolságokat. A további, hasonló ütemű, de új minőséget hozó munka irányai is tisztázódtak: új minőségű emberi kapcsolatokban, életformában, szokásokban és értékrendben kell a fejlődés eredményeit megalapozni és hasznosítani.

Kiss Aurél

Társasági élet?

— Társasági élet? Úgy érzem, nincs ilyen. Legalábbis én nem élek ilyen életet — mondja a Salgótarjában élő neves képzőművész, akinek egyik alkotásával legutóbb a budavári Palotában, a Magyar Nemzeti Galériában találkoztam. Kávét iszunk a zsúfolt csemegében, amelynek kicsi a légtere, szánkba-szemünkbe fújják a füstöt a tülekedő, lökdösődő emberek. Amott kis üveg pálinkát öntenek a kávéba. A hangulat kocsmái — a pálinkától a szag is.

— Amikor úgy érzem, el kell mennem hazulról, átugrok valamelyik barátomhoz.

— Aki szintén képzőművész?

— Sajnos, igen. A barátaim főként szakmabeliek. Emlékszem pedig gyermekkorombeli hosszú falusi beszélgetésekre, amikor mindenféle vendég összejött. Ezeket érdekes volt hallgatni: mindenféléről beszélgettek.

— Mi hozza össze ma az embereket?

— Szerintem, főleg szakmai dolgok, szellemi problémák. Ez még nem is lenne baj. A baj az, hogy az otthoni szakmai viták sem válnak igazán személyessé. Egymás ügyeiig jutunk el, de nem egymásig.

— Azaz, nem „lélektől lélekig”, ahogy a költő mondja.

— Igen. Lehet, hogy a zárkózottabb embert talán kevesebb bánatalom éri?

— És a hobbyként űzött horgászat?

— Ritkábban (nemigen érek rá) ez is összehoz az emberekkel: télen, mikor befagynak a vizek, jó elbeszélgetni a halakról... Jó lenne... csak kevés az időm.

★

A régi közösségek — bár Salgótarjában még talán szociográfiailag könnyen kimutatható lenne az egykori kolóniaegység továbbélése az urbanizáció mai keretei között — bizonyos értelemben, főleg falun, felbomlottak. Dunántúli falumból például az én nemzedékem, az 1940-es évjárat szétröppent az országban. Szüleink még együtt élték le életüket, hagyományos normák, keretek között, adott és öröklődő szokásrendben, mi viszont már csupán néhány ünnepre (búcsúra, húsvétra) látogatunk haza. S az évek múltával egyre inkább csak rácsodálkozunk egymásra. A másik családját, gyerekeit nem is igen ismerjük, szokásaink különböznek egymástól.

Szegény Varga Józsi bácsi, öreg parasztember, apám legjobb barátja mondta halála előtt: tartsatok össze. Arra gondolt, hogy törődjünk egymással, én s a gyerekei, gyerekkori pajtásaim. Bólintottam, mert emlékeztem téli estékre, amikor dunyha alatt hallgattam csöndes beszélgetésüket téli estéken apámmal, aki a gyakori politizálás közben néha kucorít is morzsol. Varga Józsi bácsi gyerekei most Szombathelyen, Pécsen és Baján élnek, én Salgótarjában. Foglalkozásunk is különbözik, a társadalmi réteg is, amelyhez tartozunk, a város is, ahol élünk. Összetartás? Kézrázásra, pár futó mondatra jut idő búcsúzáskor.

★

Lehet-e az ember mindenütt otthon — vagy legalább ott, ahol él? S miként? A hivatalos, félhivatalos kapcsolatokon túl hogyan kerülhetnek egymással megítéltebb, személyesebb kapcsolatba emberek? Borospohár közvetítésével, ahogy ezt gyakran látni? Ez csak a kapcsolat látszatát adja. Pótmegoldást.

Salgótarjában többször hallani: kevés itt már az igazi tarjáni. A közművelődésben dolgozók azon panaszkodnak, hogy heterogén a lakosság összetétele, visszahúzódnak az emberek, elhatárolják magukat a többiektől, gyakran a szomszédjaiktól is. Nem érdekli őket a kultúra, a politika. A közösségi élet tárgyi feltételei a legtöbb lakótelepen nem léteznek, néhány művelődési intézményben meg nem úgy funkcionálnak, amint az várható volna.

Maradna a társasági élet. De hát mi is az voltaképpen?

★

— Társasági élet? — kérdezi vissza a telefonban kissé meglepetten a „magasabb beosztású” tanácsi dolgozó. — Inkább csak közvetett tapasztalataim vannak.

— Kispolgári marhaság — tüstént kedik az egyik vehemens kolléga.

★

Szabó Zoltán nevezetes könyvében, a *Cifra nyomorúságban* Salgótarján korabeli társasági életét is elemzi. (A könyv 1938-ban jelent meg.) Mint írja, erősen kasztjellegű volt akkortájt a társasági élet — a polgármestertől a munkásig. Társadalmi rang, jövedelem szerint szerveződött.

★

— Van ma kasztszellem? — szegezem neki a kérdést az egyik állami testület vezetőjének.

— Szerintem nincs. Inkább arról van szó, hogy a foglalkozások zárttá tesznek, az emberek nem tudják máshonnan szervezni a társaságukat, csak ebből a körből. A főorvosnak például el kell viselnie a tolakodó beosztott társadalmi kapcsolatot kereső törekvését, és így tovább...

— Amelyhez a társasági keretek között is vezethet út?!

— A kettőt igen nehéz szétválasztani.

★

Részlet egy tanácsi hivatali helyiségben lefolyt beszélgetésből:

— Elég szomorú, hogy a társasági és

a társadalmi életet olyan gyakran keverik össze egymással!

— Elméleti tisztázatlanság ez?

— Sajnos, rosszabb, ha gyakorlati, vagyis, ha a kettő tartalmát keverik össze. Például, ha társaságban döntenek el közösséget érintő, társadalmi kérdéseket.

— „Fehérasztal mellett”, ahogy mondani szokták?

— Igen. Holott a „fehérasztal” másra való.

— Társasági életre?

— Főleg, igen. Szerintem ugyanis a társasági élet kifejezetten önkéntesen verbuválódott kisközösségekben zajlik, amely együttesekben a résztvevők kölcsönösen egyéni szimpátia alapján tartoznak össze.

— A társadalmi életnek tehát más fórumai kell legyenek.

— Feltétlenül. Mégpedig számos fóruma van is. Éppen ezért veszélyes, ha a társadalmi élet fórumai társasági jellegűt öltönek — vagy fordítva.

— A továbbiakban tehát ebből az is következhet, hogy aki a társasági életben nem vesz részt, az adott esetben hátrányt szenvedhet a társadalmi élet fórumain is?

— Igen, szerintem az is következhet. Feltételes módban, hiszen pusztán elvben gondoltam végig a kérdést, s nem gyakorlati tapasztalatra alapoztam.

★

— Nézd meg, ki kivel szervez telekvásárlást, társasházépítést, vadásztársaságot; nézd meg, ki jár a magánügyei után állami kocsin, maszek autón, vagy gyalog; ki kivel iszik munkaidő után! Ugyanúgy a „társaságokhoz” jutsz.

— Miért érdekes ez?

— Mert súlyos értéke van a mondanak: befogadta a társaság.

— S ha nem „fogadta be”, kinek baj az?

— Hát, nem a társaságnak — nevet az ügyvéd.

★

A társasági életben mindig is megnyilvánult a különböző elvek, szempontok szerinti tagozódás — még a pihenés legönfeledtebb óráiban is. A két világháború közötti társasági életnek azonban volt még egy jellegzetessége: bizonyos információs, kommunikációs szerepet játszott.

— Erre ma már nincs szükség.

— Igaz lehet, hiszen amit tudni kell a világ dolgairól — a gazdasági életéről, politikáról, kultúráról, a társadalomról —, azt elmondja a rádió, a televízió, elolvassuk az újságban, megvitatjuk munkatársainkkal a munkahelyen. Ha viszont ilyen szerepet nem, akkor milyet játszik a mai társasági élet?

— Szerintem, bizonyos értelemben kritikai fórumot ad. Kritikai igényt, pontosabban, az ember önálló látásmódjának igényét juttatja kifejezésre.

— Azt állítja ezzel, hogy a demokratizmus ma még itt-ott fellelhető viszásságai következtében talán a társasági életbe szorul vissza a kritika?

— Arra is lehet példa.

★

Új Magyar Lexikon: szalon, salon (fr.): 2. magánháznál rendszeresen összejövő politikusok, írók, művészek köre.

A művész megjegyzései ennek kapcsán:

— Ilyen csoportosulások manapság kétségtelenül a munkamegosztásban elfoglalt hely alapján szerveződnek. E csoportosulásokba, különösen értelmiségi berkekben, bizonyos érdekek is bejátszanak. Sőt. A társasági életben mindig is megbújik a klikkérdek.

— Az kellene, hogy a társasági életet ne az érdek motiválja.

— A francia szalonokban az határozta meg, olykor ott dőlt el egy ország sorsa is.

— Van „szocialista szalon”?

— A fenti értelemben semmiképpen. De például a művészeti életben ma sem mellékes, hogy ki milyen társaság tagja.

★

A városi tanács egyik vezetőjével beszélgetek, neki teszem fel a kérdést: kispolgári maradványnak, azaz elítélendőnek tartja-e a társasági életet?

— Az úgynevezett társasági életet én éppen hogy az egyik legnemesebb, legértékesebb emberi kapcsolatnak tartom — válaszolja. — Elsősorban azért, mert személyes jellege van, egyéni mentalitás, világnézet stb. szimpátiái alapján szerveződik. Kissé leegyszerűsítve azt mondhatnám: azok tartoznak egy társaságba, akik megértik egymást, tehát azonos, vagy hasonló felfogású emberek.

— Megvannak-e vajon manapság a jó értelemben vett társasági élet feltételei?

— Nem nagyon. Éppen ezért sincs nálunk igazi társasági élet. Mert ehhez bizonyos feltételek kellene: anyagiak, „lakásbéliek”, szabad idő — és így tovább. Ezek egy részével nem rendelkezünk (például kicsik a lakások, kevés a szabad idő), másrészt meg (legalábbis az értelmiségi rétegek esetében) bizonyos túlszervezettség jelei is mutatkoznak. Szerintem, a nemes értelemben vett társasági élet a fizikai dolgozók körében alakult ki, ott őrzik ma is ennek a hagyományait. Még akkor is, ha ők az ilyesfajta találkozásait nem is társasági életnek nevezik, „csak úgy összejön” egy-két család, ultira, bográcsolni, kirándulásra.

— Vannak a társasági életnek különös „alkalmi”?

— Mindig is voltak. Azt hiszem, ezek manapság beszűkültek névnapra, születésnapra. Nincs időnk, hogy apropó nélkül összejöjünk.

— Sokat beszélnek napjainkban az építészeti térformálás emberi kapcsolatokat alakító hatásáról. Létezik ilyen?

— Részben igen. Például már említettem, hogy a lakások többsége nem alkalmas a közösségi funkciók betöltésére: nem fér el a társaság, s ha kissé hangosabb, jókedvűbb a szokottnál, máris kopog a szomszédság alulról, felülről. Egyébként, szerintem, a társasági életnek mindenképpen otthon kell zajlani. Intim, személyes jellegéből következik ez.

— Milyen szerepet játszanak az igéyes szórakozás, a művelődés közösségi formái az emberi élet intimebb szféráinak alakításában?

— Tudatosan figyelem három éve, hogy például Salgótarjában a színházi program milyen nagy szerepet vállalt át a társasági élettől. Általában a reprezentatív kulturális események nem kis funkciót töltenek be a szabad idő szervezésében, akár az úgynevezett társasági élet kárára is. Lehet, hogy a Salgótarjánál kevésbé dinamikus kisvárosokban a társasági életnek nagyobb szerepe van. Tehát olyan helyeken, ahol kevesebb történik.

— Nem élénkíti-e a társasági életet éppen a művelődéspolitikai egynemű helyi gyakorlati hiányossága?

— Dehogynem. Én például azt valom, hogy a társasági élet sok esetben éppen az efféle hiányokat igyekszik pótolni. A legfiatalabb korosztálynak például ott a popmuzsika, a koncert, a discjockey klub. Hoztovább azonban ezekre a helyekre legfeljebb húszéves korig lehet menni, különben az illetőt „kinézi a közönség”. A középkorosztály nem tud hol szórakozni: a presszók, kocsmák kulturáltsága alig minősíthető. Persze, az élethez hozzátartozik az intimitás is, s ezt a Karancs Hotelben nem lehet megteremteni, klubbal nem lehet pótolni. Én az ötvenes évek elején kerültem Salgótarjába, s ez az időszak a társasági élet szerveződésének nem kedvezett: szegénység uralkodott, feszes, túlszervezett volt az élet, szűk körű értelmiség élt a városban, az orvosok, jogászok, vagy épp acélgyári munkások körébe — vagyis a „társaságba” — nemigen lehetett bejutni.

— Ma is hallani, hogy például a párt-, az állami vezetésben dolgozók jobára csak egymással találkoznak a nem hivatali életben is.

— Ezt nem tudatos „befelé fordulásnak” tartom. Inkább annak, hogy éppen ezeken a posztokon olyannyira zsúfolt és szervezett a munkaidő, hogy a munka egyrészt túllépi a hivatali idő kereteit, másrészt szinte lehetlenné teszi a munkaidőn túli „nem hivatalos” élet tudatos szervezését. Így a kevés szabad időben is maradnak ugyanazok az arcok... De például az én szűkebb baráti körömben sincsenek „politikuskok”, állami vezetők. Van viszont technikus, vegyész-mérnök, orvos, segédmunkás.

— Jelez-e kispolgáriságot a társasági élet?

— A társasági élet önmagában nem kispolgári. Itt is minden azon múlik, milyen tartalmat visznek bele. Kaphat kis-

polgári tartalmat, hordozhat kispolgári elemeket.

— Az obligát „három szál szegfű”?

— Nem. Mert például egy családi esemény, születésnap, házassági évforduló stb. — ünnepi alkalom. Akkor az ünnepelés kedvéért megyek a társaságba. Az ünnepelésnek megvannak a hagyományos formái. Például lehet ez a virág is. Ez tehát a „feszesebb alkalom” a társasági életben. Kispolgárirá szerintem akkor válik a dolog, ha egy társaságban a „feszeség” állandósul, azaz mindig sütnek-főznek, zsúrkocsit készítenek stb. Amikor nincs lehetőség az „ejtőzésre”, a spontán „vidámkodásra”, akár nyakkendő nélkül is. Amikor a nagy rohanásban a „leeresztési”, kikapcsolódási alkalmat is ünnepnek nézik, ezért „viselkednek”, ahelyett, hogy jól éreznék magukat, tiszteletben tartva, persze, a jó ízlést.

— Televízió?

— Értem a kérdést. Valóban, a társasági élet társadalmi körülményei gyökeresen megváltoztak. E változáshoz tartozik bizonyos értelemben a televízió is. A tv nem szervezi a társasági életet, sőt, éppen az ellenkezőjét teszi.

— Tulajdonképpen kell-e társasági életet élni?

— Kell. Másképpen az örökös kétszenlélet nem lehet bírni. Nem lehet mindig okosnak látszani. Vicceket is kell hallani, nőkről is kell beszélni. Szükség van arra, hogy ez ne „szervezett” együttlét legyen, hanem valóban a kikapcsolódást szolgálja. Emberi tartalmat kell hordoznia. Ne vizitekből és viszont-vizitekből álljon. Ez ugyanis már kispolgári tartalom.

★

Az MSZMP KB beszámolójában hangzott el, Kádár János mondotta ideológiai, kulturális és tudományos életünket elemezve: „... Egyidejűleg társadalmunkban jelen vannak, sőt, időnként még meg is élénkülnek a szocialista elveinkkel, céljainkkal, erkölcsi értékrendünkkel össze nem egyeztethető jelenségek is. Igen fontos, hogy erről beszéljünk, különösen a mostani helyzetben, amikor az anyagi jólét növekedésével a „miből élünk” nagy társadalmi kérdése mellett mindinkább szerepet kap az is, „hogyan élünk”.

Éppen társasági életet?

Igen, azt is.

Tóth Elemér

Kapcsolatok

Nem szeretjük a magányt, az egyedüliséget (legalábbis, mint életformát nem). Mások ismeretségét, barátságát, társaságát keressük szüntelen.

Milyen szálon szövődnek az emberi kapcsolatok; hogyan szerveződnek egységes egészé a társaságok, a közösségek; milyen kohéziós erők hozzák létre, tartják

össze őket, és milyenek bomlasztják; milyen értékrend alapján ítéli meg a társadalom minőségüket, tevékenységüket?

★

A kétgyermekes, harminc év körüli salgótarjáni üvegfüvő modern, kétszobás, központi fűtéses lakásban lakik az Arany János úton. Néhány év alatt, amióta összekerekült a feleségével, minden szükségessé megszerzett; televíziót, hűtőszekrényt, mosógépet, centrifugát, négy hónappal ezelőtt egy kocsit. Régi, használt Skoda, de a célnak: — a gazdája legalábbis így tartja —: a kirándulásnak, az utazgatásnak éppúgy megfelel, mint ha más, divatos világmárka lenne.

Az üvegfüvő nyílt, barátságos tekintetű ember.

— Milyen körben tölti szívesen a szabad idejét? — kérdezem.

— A család körében — feleli habozás nélkül. — És ez természetes a számomra. Sokan voltunk testvérek... Értük élünk, értük dolgozom, elhiheti. De szívesen barátkozom a munkatársakkal, a környékbeliekkel. Vannak olyan barátaim is, igaz, nem sokan, akikkel időközönként összejárunk. Melósok, mint én. Ugyanazok a dolgok érdeklik őket, az életfelfogásunk is megegyezik... Nézzen szét! Ebben a kis szobában voltunk már tizennyolcan is.

— Ezek szerint szereti a társaságot?

— A barátaimat — igazít ki. — Mert a kettő nem ugyanaz. A barátait megválogatja az ember. A társaság meg sokszor magától adódik. Például összetalálkozunk néhányan, kollégák a gyárkapuban, műszak után, aztán beülünk egy sörre valahová. Megittuk, elbúcsúztunk; anélkül, hogy különösebb kötelezettséggel tartoznánk egymásnak. A barátság ennél mélyebb dolog. Az megbecsülés, szeretet...

— Ki a legjobb barátja?

— Egy főművezető — és a szemembe néz, mert kíváncsi a reagálásomra. — Nem egy gyárban dolgozunk, de egy házban lakunk. Ő a szomszéd lépcsőházban.

— Hogyan ismerkedtek meg?

— Teljesen véletlenül, a nagyobb gyerekeink révén. Együtt játszottak lent, a téren. Nagyon jól megértették egymást, aztán mi is megbarátkoztunk.

— És van mit mondaniuk egymásnak?

— Hogyne. Hasonló a gondolkodásunk. Egyszerű ember, olyan fiatal, mint én, és szereti a gyerekeket, a becsületes, őszinte életet. Persze, nem mondom, először fenntartásaim voltak vele szemben, de aztán elmúltak.

— Mi okozta a problémát?

— Az üzembem is annyiszor mondták és annyian, „minek barátkozol ilyen emberrel, ez felesleges, nem hozzád való”, „teljesen megzavart, válassz inkább magadhoz való” — mondták. De hát ez magamhoz való, úgy gondolkodik, mint én, csak éppen többet tud... És nem fordult el tőlem akkor sem, amikor megtudta, hogy csak egyszerű üvegfüvő vagyok.

— Miért? Mások talán elfordultak?

— Hajaj! Nem is egy. Például a lépcső-

házban lakók: orvosok, mérnökök, futbalisták, jó keresetű emberek. Ők úgy tartják, hogy nekik csak egymás között érdemes barátkozni? Nem tudok jobb hasonlatot mondani, de valahogyan úgy vélekednek, mint régen a szülők: a vagyon a vagyonnal házasodjék, a többi nem számít. Persze megvagyunk mi így is jól a házban. Amikor összetalálkozunk a lépcsőházban, én köszönök, ők fogadják, és aztán készen van, nem zavarjuk egymást.

★

A kőműves fiatal, elvált ember. Salgótarjában született, itt is dolgozik. Rengeteg az ismerőse.

— Mit csinál szabad idejében? — kérdezem a szokásos ismerkedési gesztusok után.

— Kevés van. Mostanában, hogy egyre nehezebben megy az építkezés, sokat túlórázom. Utána meg, amikor csak tehetem, maszekolni megyek a kollégámmal. Az ősszel két házat építettünk fel.

A kőműves nagyon segítőkész ember. Közlékeny is. Néhány perc alatt szinte minden lényegeset megtudok róla. Megtudom például azt, hogy a felesége nem tudta elviselni a sok egyedül töltött órát, ezért sok volt közöttük a veszekedés, és inkább elváltak. Keresik külön-külön a boldogulást. Még szerencse, hogy gyermekeik nem volt.

— Most újrakezdem az életemet — mondja szintelenül. — Tévére gyűjtök, ruházok. És szeretek jól élni; nagyokat enni, inni. Mert azért arra a két üveg sörre is futja naponta.

— Megérdemli — bátorítom. — Sokat dolgozik. De vasárnap is?

— Akkor is maszekolok. — Ha az idő úgy engedi. Bár délben mindenképpen abbahagyom, mert egy ici-pici szabadság azért mégiscsak kell... Munka után hazamegyek, rendbeszedem magamat, aztán megebédelek a Kővárban. Mindig akad haver, ismerős ennyi ember között: nem vagyok egyedül. Elmegyünk néha moziba, de inkább a presszókat járjuk. Eliszogatunk, elbeszélgetünk egymás között. A magamfajtanak már ez jelenti a szórakozást.

— És nem sajnálja rá az időt?

— Miért sajnálnám? Talán tud jobbat mondani?

Zavarban vagyok, mert hiába gondolkodom. Mondjam azt, hogy olvasson, nézze többet a televíziót, bámulja a kirakatokat? Hiába mondanám, biztosan nem egyszer megtette már. És egyébként is túlságosan egyszerű tanács egy ilyen életerős, egyedül élő, vidám fiatalember számára. De hát, mit ajánljak akkor? Hétféteken a művelődési házak, a múzeumok is zárva tartanak Salgótarjában.

★

— Tegyük fel konkrétan a kérdést! Mit ért a társaság, a társasági élet fogalma alatt?

— A társaság szerintem nagyon tág fogalom — vélekedik a harmincéves, két-

gyermekes, salgótarjáni technikus. — Ki ezt, ki azt érti rajta, és ebben mindenkinek van egy kis igaza. Mert nézze, társaság egy családi látogatás alkalmával egybegyűlt embersereg is, és társaság a fiatalok itt-ott összeverődött csoportja is.

— És a kettő ugyanaz a minőség lehet?

— Szó sincs róla, egészen másfajta. Nem is említhetjük egy napon őket. A családi társaság sokkal szebb, melegebb, emberibb.

— Mit jelent véleménye szerint végül is a társaság?

— Olyan emberi közösséget, amely a gondolkodás hasonlósága és az érzelmek alapján jön létre. S fontos a világnézeti, politikai kérdésekben való hasonló vélekedés. Mert mindenki olyan társaságot választ magának, amilyen a meggyőződése, a politikai hitvallása.

★

A nagybátyoni középkorú, gyermektelen értelmiségi férfi nem késlekedik a meghatározással. Látszik, izgató, elevenbe vágó kérdéssről van szó.

— A társasági élet fogalmán én szellemi életet értek. Társadalmi, politikai, művészeti kérdésekre is kiterjedő diskurzust. Nagyon lényegesnek tartom a társaság tagjai között létrejövő, élénk gondolatcserét. Vita nélkül ugyanis nincsen társasági élet. Nem tudok unalmasabbat annál, mintha egyvalaki mond valamit és arra a többi bólogat. Sok ilyen társaságról tud, hall az ember, de ezek nem igazi társaságok. Inkább baráti, munkatársi disputák. Rendszerint meg is szűnnek az első probléma felmerültekor. Mert éppen a kovász, az összetartó erő hiányzik belőlük, vagyis — ahogyan mondtam — a gondolat, az együttgondolkodás izgalma, feszültsége.

— Önnek természetesen jó társasága van.

— Téved. Egyáltalán nincs társaságom.

— Hogyan lehet ez? — csodálkozom. Nagyon nehezen tudom elhinni erről a beszédes, szellemes társalgó emberről, hogy nincs társasága.

— De ne higgye, hogy társtalan vagyok, mord, magányos ember. Rengeteg ismerősöm, cimborám van, s amikor összetalálkozunk, egy-egy pohár bor mellett el is diskurálunk. De szorosabbra nem fűzöm a kapcsolatot velük, mert úgy érzem, nincs különösebb értelme. Nem ugyanazok a dolgok érdekelnek bennünket — és az azonosak közül sem mind ugyanazzal a szenvedélyességgel. Tehát nincs meg köztünk az előbb felemlített kovász.

— S ez a „kovász” nincs meg a munkatársaival sem?

— A munkatársaival lehetőleg ne barátkozzon az ember: ezt több évtizedes tapasztalat alapján mondom. Én egy-kétszer már „megfáztam” a munkatársaim miatt, azóta bezárom magamat, s a velük való érintkezést a legszükségesebbre korlátozom.

— Nézze — folytatja kis szünet után. — az emberi kapcsolatok, a társaság épít-

kezésében nagyfokú sznobizmust érzek: rang és vagyon alapján. És ez nagyon nem jó.

★

A fiatalasszony alig két éve, férjhezmenetelekor költözött a fővárosból Mátravák községbe. A Ganz-MÁVAG gyáregységében helyezkedett el, s mint a közművelődési munka „szerelmese”, rendszeres kapcsolatot épített ki az emberekkel; s közben ő maga is gazdagodott emberszeretettel, életismerettel. A falusi élet nem idegen számára: vidéken született, kisközségben töltötte gyermek- és ifjúkorát.

— Hogyan sikerült a falusi életbe való újbóli beilleszkedése?

— Minden zökkenő nélkül. Jól kijövünk az emberekkel, annak ellenére, hogy idegenek vagyunk itt.

— Kikkel barátkoznak?

— Mindenkiel „szóba állunk”, aki rendes, becsületes. De közelebbi kapcsolatba még nem kerültünk senkivel.

— Majd talán ezek után?

— Esetleg. A faluban inkább csak a familiák tartják a kapcsolatot. Idegenekkel nemigen járnak össze. Ez nem divat. Meg most mindenki gürcöl, gyűjti a pénzt, kocsit, miegymást vesz. . .

★

Több szubjektív vélemény után nézzük az „objektívet.” Mit mond a társaságról az Értelmező Szótár:

A társaság „alkalmilag együvé került, vagy szórakozás, időtöltés, társalgás végett gyakran találkozó, valamely vonatkozásban összetartozó személyek együttese, csoportja.” Van egy vonatkozó jelentésárnyalata is: „társadalmi életet élő, bizonyos formák között rendszeresen összegyűlő személyeknek kialakult, bizonyos tekintetben zárt közössége.”

★

— Doktor úr jár társaságba?

— Nem, nem járok össze senkivel.

— Miért, talán nem szeret „társalogni”?

— Már hogyne szeretnék. Csakhát, a rendelőben annyit kell beszélnem, hogy a végére belefáradok.

— No és a barátok, kollégák nem hiányoznak?

— A munkám során kapcsolatba kerülünk egymással — ennyi az egész. Őszinte vagyok: nem hiányoznak. Annyira elfáradok a munkában, hogy utána nyugalomra van szükségem. Bezárkózom az „elefántcsont-tornyomba”, olvasok, tévézek, a gyerekeimmel foglalkozom. Mindezzel megelégedésemre töltöm ki a szabad időmet.

(A körzeti orvos egy iparilag fejlett nagyközség egyik legtehetségesebb, legnagyobb megbecsülésnek örvendő gyógyszerésze. Hivatali munkája mellett társadalmi megbízatást is vállal: elfoglalt ember.)

Korunk társasági életének új lehetősége lehet a csoportban „végzett”, az úgynevezett közösségi időtöltés. Hivatalos keretül szolgálhatnak a művelődési intézmények kiscsoportjai is. Erről folyik beszélgetés — fiatalabb és idősebb — népművelőkkel.

— Nekem a társasági életre vonatkozóan nincsenek tapasztalataim — mondja a fiatalember. — Albérletben lakom, s időm nagy részét (még a hivatali munkaidőn túl is) a munkahelyen töltöm. Nem járok társaságba, nincs is társaságom. Mert ha a presszóban ismerősökkel verődök össze, az még kevés.

— És mi a helyzet például a művelődési otthonokban — Ön által is szervezett — kiscsoportokban?

— Ahogyan én ismerem ezeket a csoportokat (s azt hiszem, ez egész megyére érvényes), ezek még korántsem valódi közösségek. Még igencsak a kezdeteknél tartunk, az igazán közösségi élet kezdeteinél. De a szerveződés, a haladás iránya és üteme biztató.

Sulyok László

Például Mazánéknál

Változnak, alakulnak az életmód feltételei napról napra: emelkedik az élet színvonal, változik a fogyasztás szerkezete. A dolgozók nagy többségének anyagi ellátottsága elérte a közepes kielégítettség szintjét, s a fogyasztás minőségileg új szakaszába léptünk.

Vajon mi tapogatható le mindezekből — a konkrét egyedi esetet vizsgálva? Vajon mit bizonyít vagy cáfol egy nagyüzemi munkás családjának, a család életmódjának a vizsgálata?

★

Ismerkedjünk meg a Mazán családdal!

A családfő — Mazán György — 41 éves, a Salgótarjáni Kohászati Üzemek dolgozója. Szakmája fényező, de egyben hivatásos gépkocsivezető is —, sőt mozigépészként is dolgozott. Jelenleg a kohászati üzemek minőségi ellenőre, fontos üzembrészben, a rúdvashúzó-üzemben dolgozik. Megszerezte a gimnáziumi érettségét, de jelenlegi munkakörének ellátása érdekében több szakmai tanfolyamot végzett. Havi fizetése nem éri el a 3000 forintot. . .

A feleség, Mazán Györgyné született Sidi Anna, 36 éves. Szakmája nincs. Betanított munkásként dolgozik a Textilipari Vállalatnál. Iskolai végzettsége 8 általános. Havi fizetése 1700 forint. . .

A gyerekek: Mazán Györgyi 16 éves, másodéves üvegfestő szakmunkástanuló az öblösüveggyárban; ifjabb Mazán György 12 éves múlt, a Mártírok úti Általános Iskola nyolcadik osztályos tanulója; Mazán Attila 8 éves, a Malinovszkij

úti Általános Iskola második osztályos tanulója.

★

— Az emberek, ha lehetséges, könnyen és egyre jobban akarnak élni. Ez mindaddig nem baj, amíg ez a törekvésük (az anyagi megerősödés vágya) az értelmes élet iránti igénnyel párosul, hogy a család jövedelméből ne csak arra jusson, hogy „jól főzzenek és jól egyenek.”

Férj: — Ha jól értem, arra kíváncsi, hogy a családunk hogyan él, és milyen módon használjuk fel a jövedelmünket. A kérdés első részére könnyebb válaszolni. Családom havi jövedelme nem több, mint 5500 forint, beleértve a gyerekek után járó családi pótlékot is. Mivel semmiféle mellékessel nem rendelkezünk, ezt az összeget kell elosztani úgy, hogy jusson is, maradjon is. A havi jövedelem ésszerű felhasználására rendszerint költségvetést készítünk. Persze nem kell arra gondolni, hogy hónapról hónapra papíron tervezzük meg a pénzünk elköltését, hanem a kialakult gyakorlati tapasztalatok alapján osztunk be minden forintot. Ügyelve arra, hogy az állandóan ismétlődő kiadások mellett kinek, mire lenne éppen szüksége. . . Nálunk ez a rendszer, hogy én teljes egészében hazaadom a fizetésemet. Ha úgy tetszik, a „családi pénzügyminiszter” a feleségem. A kisebb kiadásokba nem szólok bele, de a nagyobb kiadásokat mindig közösen beszéljük meg.

— Kérem, részletezze egy hónap költségvetését!

— Mindenekelőtt az OTP-átutalási betétszámlára fizetjük be a havi 1500—1700 forintot, amiből a havonta ismétlődő kiadásokat fedezzük: a lakást, villanyt, gázt, újságokat, rádiót, televíziót stb. Ezután következik az élelmezésre fordított összeg, ami a tapasztalatok szerint 2600—2800 forint körül mozog. . .

Ez persze nagyban függ az áraktól is. A piac drágasága még magasabbra is emelheti az étkezési kiadásokat — egészíti ki a feleség.

— . . . s ami ezen felül megmarad, mintegy 1000—1200 forint, azt számíthatjuk a különkiadásokra.

— Lényegében mit értenek különkiadásokon?

— Lehet, hogy nem ide tartozik, de mi ide soroljuk a ruházkodást. S ebből a pénzből fedezzük, ha valamilyen váratlan kiadásunk keletkezik, például elme gyünk valahová szórakozni.

(Mazánék családi költségvetése sajtóosan egyéni képet mutat, de nem nélkülözi az általános vonásokat sem. Ha csupán a költségvetés tételeit tekintjük, úgy tűnik, mintha az étkezés lenne a legfontosabb, a hangsúlyozottabb érték. A látott összkép azonban ellentmond ennek: az új lakást modern, új bútorokkal rendezték be, s a ruházkodásuk sem marad el a „jó átlagostól.”)

— Nemrégiben költöztek új lakásba. Milyen anyagi terhet jelentett ez a családnak?

— Tavaly decemberben kaptunk OTP-lakást, ami nem olcsó multság. De hogy miért nem okozott különleges gondot, ahhoz ismerni kell az előzményeket. Mi előzőleg több, mint tíz évig a Vörös Hadsereg úton laktunk, saját lakásban. Voltak az életünkben nehéz szakaszok, amikor kritikus volt a helyzet. S amikor idekerültünk, ebbe a kétszobás, összkomfortos lakásba, ez olyan igényt ébresztett fel bennünk, hogy az örömünkre rendezzük be: így történt, hogy a bútort is azonnal kicseréltük. Persze a havi jövedelemből ez nem telt volna. Mindez csak úgy vált lehetségessé, hogy a régi lakásunkat eladtuk...

— Közveilenül a gyár közelébe, új körülmények közé kerültek. A lakásukat örömükre rendezhették be, ami az anyagi tartalékoknak köszönhető. Az új körülmények mennyire változtatták meg vagy befolyásolják a család anyagi helyzetét és életkörülményeit?

— Fejlődünk, ez bizonyos. S ez a fejlődés a leggondosabb takarékoság mellett is többet követel anyagiakban. Vegyük csak a lakást. Havonta 320 forint törlesztő részletet fizetünk, s mivel lakásszövetkezetben vagyunk, havonta 100 forintot fizetünk hozzájárulásként a majdani lakásfelújításhoz. És további 50 forintot a közös kiadásokra. A lakás kényelmes, de ezt a kényelmet jobban meg kell fizetni, mint egy kevésbé komfortos lakást. A gázzal főzés és fűtés praktikus, tiszta, de havi átlagban 500 forintba kerül. A villany is több, mint 100 forint havonta, mivel nem szeretjük rontani a szelmünket, s hallgatjuk a rádiót és rendszeresen nézzük a televíziót...

— Ezek a kiadások mennyivel növekedhettek a korábbi időszakhoz viszonyítva?

— A havonta állandóan ismétlődő kiadásokat tekintve lényeges az emelkedés. Ha valamit érzékeltet ez a fogalmazás, akkor azt mondhatom, hogy egy „osztálylial” magasabbak ezek a kiadások.

— Az állandóan ismétlődő költségek emelkedése gyakorolt-e valamilyen hatást például a család táplálkozására, vagy megváltoztatta-e az étrendjét?

— Akárcsak régebben, most is rendszeresen főzök a családra — szólal meg Mazáné. — Egy időben megpróbáltunk vendéglőből étkezni, de kevés volt az étel mennyisége. Pedig nem vagyunk nagytűk. Abban az időben a vendéglői kosztot erősen kellett pótolni hidegvacsorákkal. S ez nemhogy csökkentette volna, hanem éppenséggel növelte a kiadásokat. Visszatértünk a házi kosztra. Közülünk csupán Attila étkezik napköziben, s Györgyi a gyárban, mi többiek itthon ebédünk.

— Öttagú családra főzni nem könnyű s nem egyszerű feladat. Hogyan oldja meg?

— Egyedül nehéz lenne, de sokat segítenek a gyerekek és a férjem is. A leggyakrabban úgy főzök, hogy a következő napra is maradjon.

— A családi költségvetés számadatai azt mutatják, hogy a legnagyobb összeget az étkezésre fordítják. S ha nem nagytűk, amint mondta, nem túl magas ez az összeg?

— Azt hiszem, nehéz lenne olcsóbban megoldani a főzést. Amennyire lehetséges, igyekszem változatosan főzni. A változatosságot azonban nem elegendő csak óhajtani, ezt az árak is megszabják. Elsősorban érvényes ez a zöldség- és főzelékfélékre, meg a gyümölcsökre.

— Kérem, beszéljen arról, milyen szerepet játszik étrendjünkben a hús, a tej, a liszt, a cukor és egyéb élelmiszerek?

— Zsiradéokra, húsfélékre, hentesárúkra csaknem 1200 forintot fordítunk havonta. Tejre, tejtermékekre és tojásra körülbelül 600 forintot. Zöldségre és gyümölcsre csaknem 400 forintot. Kenyérre, péksüteményre 150, cukorra 60—70, s lisztre, burgonyára ugyancsak körülbelül ennyit. A felsorolt összegek nem állandóak, hanem az évszaknak és az áraknak megfelelően változnak. Az arányok azonban az egész évben hasonlóak. De hát végül is nem azért élünk, hogy együnk, hanem azért eszünk, hogy éljünk...

— Nagyon találóan fogalmazta meg. Kíváncsi vagyok azonban, hogy itt a lépcsőházban vagy az egész házban lakó mintegy ötven szomszéd is így vélekedik-e?

— Erre nem tudok konkrétan felelni. Egy éve lakunk így, egymás szomszédságában, a legjobban csak a lépcsőházbelleket ismerem. Jobbára fiatalabb emberek, mint mi. Fiatal házaspár. A többségük az üzemi konyhán étkezik. Arról még nem beszélgettünk, hogy mennyire elégedettek az üzemi koszttal, de ha oda járnak, bizonyára nincs probléma. Hogy miért? Nyilván lehet ennek olyan oka, hogy a fiatalabbak kényelmesebbek, mert a főzés fárasztó. Fiatalabb korban még jobban járnak szórakozni az emberek, s ennek a kedvéért inkább lemondanak a házi kosztról. Az idősebbje — vagy pontosabban fogalmazva a magunk korabeliek (mert a nyugdíjasokra is jellemzőbb az üzemi konyha igénybevétele) szívesebben főznek...

— Nos, elérték a szép lakást, sikerült berendezni az örömükre, de vajon milyennek mondható a család ruhatára?

— Őszintén szólva, nincs szégyellnivalónk, de nem is dicsekedhetünk. Az ünneplő mellett megvan a hétköznapra, a munkába szóló ruhánk és cipőnk. Divatolni nem divatolunk, mert erre már nem futja az anyagi lehetőségeinkből. Mi, felnőttek jobban megvagyunk, mint a gyerekek, akik már jobban nézik a divatosabb holmit. A fiúk talán nem is annyira, mint a kislány.

— A családi költségvetés szerint havonta mintegy 1000—1200 forint marad a különkiadásokra, amiből lényegében a ruházódást is fedezni kell. Ez nagyon kevés, ha a család nagyságát tekintjük. Hogyan sikerül mégis kielégítő szinten tartani a család ruhatárát?

— Nehezen. Igyekszünk kihasználni

az árleszállításokat, a szezon végi kiárusításokat. S mivel nemcsak új ruha vásárlásából áll az élet, hanem javításokból is, itt könnyebb a helyzetem, mert ezt magam is megoldom. Tudok varrni, így ami-re szükség van, megvarrom... — mondja Mazáné.

— A ruházódás valahogyan olyan, mint a beruházás a vállalatoknál. Az ember már előre számítgatja, hogy mire lesz szükség, tartalékol rá, amennyit csak tud, s ha ez sem elegendő, akkor hitelt kér...

A példa kézenfekvő. Ezt nemcsak Mazáné teszi így, hanem nagyon sokan mások is. — Mazánéknak milyen tapasztalataik vannak erről?

— Nagyon különbözőek. Ismerek nálam idősebb embereket, akik sokkal többet költenek ruházódásra, mint mi. Jobban divatolnak. Itt a házban, mivel a szomszédok többsége fiatal házaspár, a fészekrakás korszakát élik. A ruházódás nagyon változatos. Az azonban megállapítható — csak a külsőségek alapján is —, hogy akik tehetősebb családból indultak, azoknak lényegesen könnyebb az anyagi helyzetük. Következésképpen gazdagabb, változatosabb, s mondhatjuk, hogy divatosabb a ruhatáruk is. Egyfajta szolid szintet azonban mindenki igyekszik tartani. Ebben a házban nem régen lakik együtt ez az ötven családnai ember, s itt még nem beszélhetünk arról a fajta öltözködésről sem, ami már egyrészt a másik utánzását, vagy az egymással való rivalizálást mutatná. Mivel másutt tapasztaltam már ilyet, valószínű ha „összemelegedik” a társaság, itt is kialakul valami hasonló...

— Mazáné család költségvetésének nem nagy része az, amit kultúrára fordítanak. Lényegében a televízió, a rádió, s az újságok jelentik a család számára a kultúrálódást?

— Nem csak. De azt is be kell vallani, hogy a televízió majdnem „családfői” szerepet tölt be nálunk. Igaz, abból a szakaszból már kinőttünk, hogy a műsor kezdetén leülünk a képernyő elé, s csak a műsorzárás mozdít ki onnan. Válogatunk a műsorokban, csupán az a probléma — s ez kisebb konfliktusokat okoz —, hogy nem egyformán vagyunk kíváncsiak a műsorra. A feleségem a televíziót nézné, én olvasnék, a lányom éppen a beatzenét hallgatná, a fiúkról nem is beszélve. Szóval az idő és a hely beosztását kell jól megoldani.

— Mit szokott olvasni?

— Újságot, folyóiratot rendszeresen. Jár a Népszava, a Nógrád, de szívesen olvasom a Nők Lapját, s különösen a Lakáskultúrát. S mivel megrendeltük a Világirodalom Remekei sorozatot, ebből szoktam olvasgatni. Gyakran foglalkozom szakmai kérdésekkel, szakmai folyóiratok olvasásával is. Mivel van egy motorom, amivel gyakran kirándulunk, az Autó-Motornak is olvasója vagyok...

— A család többi tagjai hogyan használják ki a kulturális lehetőségeket?

— Ha nekem jut rá időm, televíziót nézek, mert ez a legkényelmesebb —

mondja Mazáné. — Ritkán olvasok, vagy zenét hallgatok. A férjem szereti az orgonamuzsikát, én nem annyira. A gyerekek sokat olvasnak, a kislányom eljár az öblösüveggyári irodalmi színpadra, szerepelni...

— Mazánék környezetében az ismerősök, barátok vagy a lakótársak hogyan művelődnek, szórakoznak. Úgy mint Mazánék, vagy másként?

— Itt a környezetünkben, a szomszédoknál, a házban majdnem minden családban kisgyerek van. Tehát olyan szórakozásról szó sem lehet, ahová el kell járni otthonról. Az édesanyák a kisgyerekek miatt le vannak kötve. Gyakran viszik a gyereket sétáltatni, vagy eljönnek a nagyszülők, rokonok, néhány barát, ismerős. Persze művelődni, kulturálódni nemcsak házon kívül lehet, hanem itthon is. Bizonyos, hogy ezek a fiatal házaspárok inkább ezeket a lehetőségeket hasznosítják. Néhány személyes ismerősömről elmondhatom, hogy ahol még nincs lakás, ott ennek a megszerzése nyomja el a szórakozást, a művelődést, ahol pedig már megvan a lakás, ott pedig a kényelmes, barátságos berendezése a cél, s emiatt szának kevesebb időt a kulturálódásra. Persze ismerek embereket, akik nagyvonalúbban élnek, s belföldön, de inkább külföldön utazgatnak. Jártam már olyan helyen, ahol nem laktak szívesen, de a házigazda teleszájjal dicsekedett, hogy hány helyen jártak már külföldön. Igaz, koplaltak, de nekik ez volt a „netovább”...

— S Mazánék nem akarnak utazgatni, egyáltalán kielégítőnek tartják-e a kulturális lehetőségeiket?

— Nem tartjuk kielégítőnek a lehetőségeinket, pontosabban fogalmazva, a lehetőség megvan, csupán az anyagiak hiányoznak hozzá. Nagyon szeretnénk egyszer legalább külföldre is elutazni, de nem a koplalás árán. Az is igaz, hogy bennünket valahogyan nem kötnek le annyira a külföldi tájak, mint a hazaiak. Én inkább abban bízom, hogy rövidesen eljön az az idő, amikor családostól eljutok az ország különböző tájaira, városai-ba. Számunkra például sok-sok maradandó élményt jelentenek a gyakori hétvégi kirándulások is, ide a közeli természetbe...

— A kulturálódás, a művelődés, az informáltság színvonalának emelésére nem tartja alkalmasnak az egymás közötti eszmecsere, például itt a szomszédokkal?

— Dehogynem. Itt azonban még nem alakultak ki, nem gyökeresedtek meg a barátkozás szálai. Jobbára mi férfiak szokunk találkozni a lépcsőházban, beszélgetünk is, vagy itt a ház előtt jövünk össze. De ez csak addig tart, amíg a házzal kapcsolatos közös gondokról van szó. Nincs tovább. Tapasztaltam már, hogy a beosztás is szétválasztja az embereket, vagy legalábbis akadálya lehet a barátság kialakulásának és elmélyülésének. Azokkal pedig, akiknek például már a kocsis megszerzése vagy a hétvégi ház megépítése a „gondjuk”, egyenesen lehetetlen mélyebb eszmecsere folytatni. Valahogyan ezeket az embereket annyira megfertőzte ezeknek az eszközöknek a megszerzése, a mindenáron való megszerzése, hogy rajta kívül mást nem is látnak, s más nem is érdekli őket. Velük tehát nem lehet — meg nem is akar az ember — együttmű-

ködni, gondolatokat cserélni. Közösségi munkát végezni meg egyenesen lehetetlen. Abban a családban meg, ahol nincs gyerek, megint nem lehet szót érteni, mert nekik egészen mások a törekvéseik, más a gondolatmenetük, más az életstílusuk. Ahol meg gyerekek vannak, ott meg nem jut idő...

— Eszerint tehát differenciálja az embereket a vagyoni helyzet, a beosztás, a gyerektelenség, s még lehetne sorolni. Mazánék hogyan látják, hová sorolják magukat? Egyáltalán elégedettek-e a jellel? Hogyan látják a jövőt, a gyerekek jövőjét?

— Mit mondhatok erre? Hová sorolom magunkat? Valahová a középtájr, de nem a középszerűek közé. Nem érzem magam elégedetlennak, csak talán egy kicsit türelmetlennak. De úgy érzem, hogy ez egészséges türelmetlenség. Amink van, azt nehezen gyűjtöttük össze, verejtékkel szereztük. Megdolgoztunk érte, s így tisztában vagyunk vele, hogy a szorgalmas munka biztosíthatja a jövő nagyobb lehetőségeit is. Sohasem akartam „valaki” lenni. Szeretek dolgozni, szeretem a családomat, jól érzem magam az enyéim körében, ez határozta meg minden eddigi lépésemet. S erre törekszem a jövőben is. Nagyon szeretném, ha a gyerekeim nagyon becsületes és jó szakemberek lennének. Ezért mindent meg is teszünk a feleségemmel. Szeretnénk, ha a gyerekeink az erkölcsi javakat, a kulturális értékeket nagyon tisztelnék, okosan tudnák hasznosítani, s éppen úgy megbecsülnék, ahogyan az anyagi javakat...

Pádár András

A szakképzés kulisszái mögött

A továbbtanulás, beiskolázás sokféle összetevő, szabályozó eredményeként alakul: meghatározó erővel alakítja az adott gazdaság különböző területeinek mennyiségi és minőségi változása, jelentős tényező az iskolahálózat terjedelme és felépítése, de hatnak a pályaválasztást befolyásoló hagyományok, a társadalmi szemlélet is.

A IV. ötéves terv egyik alapvető célkitűzése a társadalmi termelés hatékonyságának erőteljes növelése, a munka termelékenységének fokozása: a minőség ilyen fejlesztéséhez szükséges igények, követelmények természetesen hozzák mozgásba az oktatás-képzést is. Korábban a bányáipar, kohászat, szilikátipar, építőipar és mezőgazdaság határozta meg elsősorban megyénk gazdasági arculatát — ez a kép már napjainkig is átalakult, továbbfejlődött, kiegészült. Az erőteljes ütemű és gazdagabb színvonalú iparosodás, a mezőgazdaság karakterének módosulása pedig szükségszerűen kívánták meg a képzési arányok változását, az iskolázottsági szint emelését.

Jól szemlélteti az iskolai végzettség színvonalának emelkedését többek között az érettségizettek számának alakulása: 1949-ben 3896, 1960-ban 7949, 1970-ben 18 556 fő rendelkezett a 18 éves és idősebb népességből érettségi bizonyítvánnyal; 1960 és 1970 között

megháromszorozódott a technikumot, szak-középiskolát végzettek száma —, s tíz év

alatt (1960—70) kétszeresére nőtt az egyetemi-főiskolai diplomásoké is.

	1970/71.	1971/72.	1972/73.	1973/74.	1974/75.
gimnázium	2166	2108	2040	1922	1923
szakközépiskola	1582	1825	1949	2001	1942
szakmunkásképző	4401	4034	3549	3210	3002
dolgozók középisk.	1925	2232	2372	2359	3047

Helyesnek ítéhető-e a középfokú iskoláztatás ilyen szerkezete? Gazdaságpolitikai

oldalról nézve az alábbi adatok adnak választ:

Év	Üzemek, vállalatok szakmunkástanulói-génye:	Elsőéves szakmunkástanulók felvételi keretszáma:
1971/72.	2438	1690
1972/73.	2898	1300
1973/74.	2424	1100
1974/75.	2241	1100
1975/76.	2895	1100

Az igényszint tehát következetesen kb. kétszer nagyobb, mint a szakmunkástanulók beiskolázási létszámterve, ennek megfelelően módosítani kellene az iskoláztatási arányokat, hogy a termelési területek megfelelő támogatást kapjanak.

Az 1969. évi VI. törvény kimondja, hogy a szakmunkásképzés nem befejezett középiskolai képzés. Az 1970-ben bevezetett szakmunkásképzési reformtervek korszerűsítették a szakmai képzést — felmérve és hosszabb távra figyelembe véve a tudományos-technikai előrehaladást. (Nemzetközi szempontból is úttörő kezdeményezés volt ez, nagy figyelmet keltett.) Az 1972-es közokta-

tási párthatározat egyértelműen a kor követelményeihez alkalmazkodó, egységes követelményeket támasztó, továbbtanulásra is előkészítő szakmunkásképzés megvalósítását tűzte ki, megfelelően összehangolva a szakközépiskolai képzéssel, egyszer és mindenkorra megszüntetve a szakmunkásképzés zsákutca-jellegét.

A termelés újjólaga az életpályák sokaságát kínálja. Az üzemek, vállalatok, gyárak évről évre munkaerő-felmérést végeznek, amit a Nógrád megyei Tanács VB munkaügyi osztálya koordinál és összesít. Minden évben újrafogalmazódik a különböző szintű munkaerő-szükséglet, ezen belül a szak-

munkásszükséglet is. Új szakmai profilok keletkeznek, hagyományosak eltűnnek (nem egyszer kényszerből): vagyis állandóan „leng” a szakmunkaerő-szükséglet mérőműszerének mutatója. Következésképpen a szakképzés — azaz a nem befejezett középfokú képzés — tudományos elveken alapuló, tervszerű, következetes munkaerő-gazdálkodás alapján tölti be funkcióját, míg a teljes középfokú képzés (gimnázium és szakközépiskola) átlagigények alapján működik.

Megyénk gazdasági összetétele, színvonala, fejlődése, irásban lefektetett közoktatási és közművelődési terve, iskolahálózata, ennek eszközellátottsága is egyértelmű szabályozó szerepet játszanak. Meghatározzák a kívánt beiskolázási arányokat. Jelzik az oktató-nevelő munka igényelt és valós színvonalát, a szakmai képzés korszerűségét, alkalmazkodó képességét, és több más, igen fontos viszonyításhoz, gyakorlati folyamatok ellenőrzéséhez, értékeléséhez nyújtanak alapot. Aggasztó tapasztalat, hogy a szakmunkásképzésben tanulók száma évről évre csökkent, mígnem az utóbbi években az igény-szint kb. 50 %-ánál megállt. Súlyosbító körülmény, hogy a szakmák iránti érdeklődés is aránytalan (elnéptelenedés jellemzi a hegesztő, kovács, öntő, gépi forgácsoló, üvegfüvő, ács-, állványozó és a mezőgazdasági szakmákat).

A szakmunkásképzésen belüli áramlás aránytalanul egyes szakmák köré csoportosul. Pl. a mezőgazdasági fizikai dolgozók gyermekei — akiktől kötődés, megszokások, környezet, hagyományok alapján elvárható volna a mezőgazdasághoz való ragaszkodás — mind ipari pályák után érdeklődnek — a szülők jóváhagyásával. A tájékozottság és az ismeretek hiánya a fő okok között szerepel. (Nagyon sokan jelenleg sem tudják, hogy a mezőgazdasági szakiskolában jobbak a körülmények, mint bármelyik ipari szakmunkásképzőben.) Igen nagy népszerűségnek örvend a kereskedelmi és vendéglátóipari szakterület (különösen a leányok körében), a pálya fokozatosan elnöiesedik. Ugyanakkor a mezőgazdaság és az ipar területén szakmát tanuló leányok mennyisége nincs arányban a lehetőségekkel: a hagyomány és a szemlélet megváltozására, és egyes területeken a munkakörülmények javítására van szükség. A szakmunkáspályára igyekvők szakágazati, szakmák szerinti belső osztódása tehát nem követi arányosan a gazdasági igényt és a pályaalakmasságot. Megfeszített belső munkával tudják csak iskoláink az egyes szakterületeket „benépesíteni”.

Kik mennek el végül is szakmunkástanulónak? A pályázókat különböző csoportokba lehet sorolni.

Első helyen említendők azok a tanulók, akikben kiforrott elképzelés, szakmai érdeklődés fejlődött ki a pályaválasztás időszakára. Általában fizikai dolgozók gyermekei. Az előismereteket, a felkészülést szakmunkás szüleitől, a rokonság köréből, általános iskolai szakkörökből, barkácsműhelyekből szerezték. Korán megismerték a kétkézi alkotás örömét, a fizikai és a szellemi munka egymásra hatását, egységét. Közöttük igen jó képességű, szakmai tanulmányokban élenjáró tanulókat találunk. Pályaválasztásukban szülei egyetértő támogatását és hozzájárulását élvezik, illetve élvezték. Közülük kerülnek ki a szakma vezető munkásai. Általában továbbtanulnak.

Azok az általános iskolai tanulmányok során gyengébb előmenetelű tanulók (közepes, elégséges), akik (nem kevesen) meglepő fejlettségre tesznek tanúbizonyságot a gyakorlati munkában. Ez a réteg a gyakorlati tevékenységben mindig megtalálja örömét, érzelmileg is kötődik munkájához. A dolgozók iskoláiban szerzett tapasztalatok bizonyítják, hogy a gyakorlati munka, a termelés pozitív hatással van a szellemi képességek fejlődésére, amit a felnőttkorúak iskoláiban való helytállás alátámaszt. Népescsoport ez, a beiskolázott tanulók gerinchada.

Külön csoportot képeznek az ún. „kény-

szerpályások”. Őket gimnáziumba, szakközépiskolába nem vették fel, ezért szakmunkásképzőben keresik a továbbtanulás útját. Két nehézséggel kell megküzdniük: a szakmaválasztás nagy gondjával és a beilleszkedéssel. Közöttük igen jó képességű tanulók találhatók, akik megfelelő környezetben magas színvonalú eredményeket érnek el, a szakma, sőt a szakágazat kiválóságaiá fejlődhetnek. A származás szerinti összetétel ebben a csoportban a legvegyesebb.

Egyre szűkülő csoportot képez a szociális (anyagias) indítású pályaválasztóké. (Számolni kell velük, hiszen nem lebecsülendő az a tény, hogy rövidebb tanulmányi időben, ösztöndíjjal, szinte „nulla” iskoláztatási költséggel tanulhat a fiatal, ami jelentősen lecsökkenti a szülői terhelést.) Ebben a szemléletben — a nagycsaládosok tényleges, reális és tiszteletre méltó megfontolásain túl — többeknél az anyagiasság elve, a minél nagyobb kereseti lehetőség kutatása dominál. Megnyugtató, hogy az a szemlélet egyre inkább háttérbe szorult.

A szakmunkásszükséglettel szemben támasztott mennyiségi igények kielégítése azonban „ifjúsági forrásból” a közeljövőben aligha biztosítható. Szükség van a felnőttkorú szakmunkásképzésre, ami a vállalatokra ró gondos tervezési és szervezési feladatokat. A felnőttképzést ma már nemcsak a hiánypótlás, hanem az új termelési profilokhoz való rugalmas alkalmazkodás is nélkülözhetelenné teszi.

Középfokú iskolahálózatunk a IV. ötéves tervben bővült: ma már ismertek az építő-

A mindennapok periferiáján

A szülő panasza: „Nem olyan, mint a többi...”

A pedagógiai jellemzésből: „Általános iskolában a fejlődése nem biztosítható...” „Gyógypedagógiai intézeti elhelyezést szeretnénk!”

A szülő panasza: „Az iskolában nem foglalkoznak velem, verekszik, a hátsó padba ültették... Ismétljen, de gyógypedagógiára nem adom...”

Az iskola panasza: „A család elhanyagolja, a szülő nem érdeklődik gyermeke iskolai pályafutása után. A tanuló pszichosan jár, hiányos öltözékben, felszerelése nincs, írni, olvasni, számolni nem tud. Hibás a beszéde. Testileg fejletlen.”

Magyarországon megközelítőleg 28 000 gyermek enyhén értelmi fogyatékos. Ezek iskolakötelezettségüknek a kisegítő iskolákban, az általános iskolák mellett működő kisegítő osztályokban, vagy a gyógypedagógiai nevelőintézetekben tesznek eleget. Az értelmi-leg súlyosabb fokon károsodott tanulókat (imbecillisek) a foglalkoztató intézetek fejlesztik — a tájékoztató adatok szerint számuk országosan eléri a 2400-at.

A mentálisan abnormális, csökkent értékű, fogyatékos embereknek állampolgári joguk, hogy szocialista társadalmunk életébe bekapcsolódva emberekhez méltó életet éljenek. A társadalmi beilleszkedés nagymértékben attól függ, hogy milyen segítséget kapnak, milyen az őket körülvevő környezet szemlélete a betegségekkel, illetve a fogyatékosokkal szemben.

Gyakorlatból tudjuk, hogy a fiatalkorúak értelmi helyzetét, normalitását, abnormaritását másként ítélik meg a szakemberek (szakorvosok, gyógypedagógiai tanárok,

ipari, egészségügyi, óvónői szakközépiskoláink, illetve tagozataink; a dolgozók szakközépiskolai hálózata is acélszerkezeti, építőipari, ruhaipari, építőanyagipari szakkal bővült. Javultak a tárgyi és személyi feltételek: ma már egyetemi és főiskolai végzettségű tanárok tanítanak minden tantárgyat, az oktatást korszerű eszközök segítik, a gyakorlati oktatáshoz üzemi tanműhelyek hálózata áll rendelkezésre. Épül az új salgótarjáni ipari szakmunkásképző intézet, korszerű tanműhelyi rendszerrel, kollégiummal, közel 100 millió költséggel; és gondos tervek készülnek a balassagyarmati szakmunkásképző fejlesztésére is.

A szakmunkásképzés színvonalának javítása egybeesik az általános művelődéspolitikai feladatokkal. A fejlett szocialista társadalom építése művelt szakembereket igényel, a közéletiség gyakorlása, a demokratizmus elmélyítése, a kultúrált életmód, a szabad idő hasznos felhasználása csak sokoldalú műveltségbeli megalapozással lehetséges. Ennek megvalósítása politikai program. Szakmunkásképzőink nem befejezett középfokú műveltséget nyújtanak, de lehetőséget biztosítanak a befejezéshez is: a fiatal szakmunkások folyamatosan továbbtanulhatnak. Legkiemelkedőbb eredmények azt tekinthetjük, hogy ma már mindegyik ipari szakmunkásképzőnkben érettségét adó szakközépiskolai képzés folyik. A szakmunkások szakközépiskolája kedvező fogadtatásra talált, az 1974/75. tanév (az új iskolatípus első évének) tapasztalatai kedvezőek.

Tural Ferenc

pszichológusok) és másképpen látja a közelemlény.

Az értelmi fogyatékos (oligophrén) emberek megítélése csak abból az alap gondolatból lehetséges, hogy a vizsgálati situációnban nem abszolútizáljuk magunkat minden szempontból egyértelműen normálisnak.

★

Hazánkban az értelmi fogyatékosok megítélésével (a pedagógiai fejlettség szempontjai szerint) megényként egy-egy állandó áthelyezési bizottság foglalkozik. Komplex szakorvosi, pedagógiai, pszichológiai vizsgálatokkal megállapítják, hogy a gyermek szakszerű fejlesztése milyen iskolatípusokban lehetséges, a gyógypedagógiai szakterületein nem képezhető gyermekek esetében egészségügyi ápolóintézeti elhelyezésre tesznek javaslatot. Az értelmi fogyatékosok súlyosabb fokainak megfelelően, a vizsgálati eredményektől függően konkrét határozatok születnek a tanulók beiskolázására.

★

A szülő nyilatkozata a gyermek állapotáról: „Nem tudta azt senki megmondani nekem, hogy idős vagyok a szülésre. Legalább az orvos figyelmeztetett volna, hogy milyen következményekkel jár.”

A kórelőzményből: „...Az anya terhességének idején fertőzést (toxoplamosis) szenvedett. Az apa állatgondozó... A terhesség veszélyeztetett, ...császármetszés, ...az újszülött súlya 1800 gr. volt.” „...Csecsemőkorban gyakori tüdőgyulladás, bélhurut; kisgyermekkorban középfülgyulladás, szövődményekkel járó fültömrigyömb, lázas állapotban megkékült, fogfrászt kapott...”

A családi anamnézishöz: „Vércsoport-összeférhetetlenség az anya és az apa között.” „Három testvére már a helybeli kisegítő iskola tanulója. Az apa csak két osztályt tudott elvégezni, az anya írástudatlan...” „A földkunyhóban kilencen élnek. Régebben történt, hogy a családból az egyik csecsemőnek a patkány megrágtta a fülét. Magyarul alig tudnak.”

A tanuló iskolai pályafutása:
„Óvodába nem járt, iskolaelőkészítőt nem végzett, iskolaérettségi vizsgálaton nem vett részt. Beiskolázták, egy év felmentést kapott. Jelenleg írni, olvasni, számolni nem tud.”

„...A tanuló az általános iskola első osztályában számtanból bukott. Az iskola igazgatója, a szülő beleegyezésével, az iskola kisegítő osztályába helyezte. Jelenleg kitűnik a kisegítő osztályban jó tanulásával.”

„...Óvodába nem járt, iskolaelőkészítő foglalkozáson részt vett. Minősítése: eredménytelen. Az első osztályban írás, számtan tantárgyakból gyenge eredményt mutat, a közösséghez nehezen alkalmazkodik. A gyógypedagógiára javasolják. Az orvosi vizsgálatnál fenytésből eredő külsérelmi nyomokat észleltek (eredete ismeretlen). Intézeti elhelyezést kérnek a szülők, minél messzebb a lakhelytől.”

„...Szakvizsgálat után megállapítást nyert, hogy gyp. nevelőintézetben továbbfejleszhető a tanuló, intézeti elhelyezést nyert. A két szülő nézeteltérése miatt a nevelőintézetből kivették. Jelenlegi helyén nem fejleszhető, újra intézeti elhelyezésre vár.”

„...14 éves fiúgyermek, aki 1967. szeptemberében lett iskolaköteles, de csak az 1969/70-es tanévre iskolázták be. Az első osztályban három tantárgyból bukott. A következő tanévben, amikor ismételt, elégtelen tanulmányi eredménye miatt újabb ismétlésre kötelezték. Azóta minden tanévben — a szülő bemondása szerint: a körzeti orvos javaslatára — felmentették. A felmentések alapos oka, mivel ez ügyben csak a szülő fordult hozzánk, ismeretlen.”

★

Az általános iskolai felmentések az utóbbi időben elszaporodtak, és megítélésünk szerint sok esetben kellő vizsgálat és körültekintés nélkül hoznak az általános iskolai igazgatók ilyen ügyekben határozatokat. Gyakran nyújtanak segédkezet a felmentésekhez a körzeti orvosok is, akik az általános iskolai sikertelenségek láttán — egy-egy köresethez kapcsolva — felmentéseket javasolnak, nem ismerve a gyógyító nevelés intézményes lehetőségét. Az általános iskola igazgatói és nevelői — néhány kivételtől eltekintve — nem kutatják az orvosi diagnózisok pedagógiai következményeit. A felmentések hátterében a már említett körökön kívül gyakran szerepel a túlkorosság, a testi-szellemi fejletlenség, a romboló magatartás, túlmozgékonyosság, kedvezőtlen szociális helyzet, szökés, csavargás, illegálisan kötött házasság.

★

A kirívó esetek, gyakran emberi sorstragédiák helyenként megelőzhetőek a fiatalok nevelési lehetőségének keresésével. Szép számmal találunk olyan általános iskolákat, ahol az intenzív korrekciós foglalkozások sikertelensége után is határozottan keresik a tanuló fejlesztésének lehetőségeit, és nem választják a tankötelezettség alóli időleges vagy teljes felmentést.

A gyógypedagógiai intézményekbe történő beiskolázáshoz az Állandó Áthelyezési Bizottságnak (ilyen és ezekhez hasonló) javaslatokat küldenek:

„...Mindkét szülő több műszakban dolgozik, a gyermekre idős nagyanyja ügyel. S a szülő ugyan érdeklődik gyermeke tanulmányi előmenetele felől, de elfoglaltsága miatt rendszeresen segíteni nem tud. Az órákon a tanuló passzív, de irányított játékokban szívesen, nagy lelkesedéssel részt vesz. Szereti a kisebbeket, minden gyermekközösségbe beilleszkedik, ugyanakkor a felnőttekkel szemben zárkózott, félszeg. Számtan, ének, környezet, fogalmazás tantárgyakban az előírt követelményeknek az adott osztályfokon eleget tenni nem képes. Az iskola korrepetálja és a tanulószobai foglalkozásokon egyénileg is próbálnak segíteni neki. Nagyothalló és gyakran »ideges, hamar tü-

relmetlenné válik«. Hallókészüléket nem visel (!)”.
„A hattagú család egy szoba, konyhás lakásban »rendes, szegényes, zsúfolt, körülmények« között él. A szülők »idegesek«, az apa gyakran részeg. Napirenden vannak a veszekedések. Az anya írástudatlan, durva, gyermekeit veri. A tanuló agresszív, nyugtalan (6 éves koráig rendszeresen bevezet). Gyenge a látása, de szemüveget nem visel”.

„...Nagyon primitíven, minoen előkepzés (óvoda, iskolai előkészítés) nélkül került az iskolába. Súlyos mértékben környezetkárosított, hospitalizált. Az 1—4-es összevonású általános iskola első osztályát harmadszor járja, több nevelő tanította. Olvasás, írás tantárgyakból a tantervi követelményeknek eleget tenni nem tud.” Egy későbbi pedagógiai jellemzésből: „magatartása úgy változik, ahogy az érdeklődését sikerül felkelteni a tanulás iránt”. Egy tantárgyból az osztály szintjénél magasabb eredményt ért el fél év alatt.

„...A szülők gyermekük iskolai tanulmányai után nem érdeklődnek, a tankönyveket otthon alagyújtósnak használják. Az erősen italozó apa otthon botrányokat rendez. Ilyenkor az anya a kislányával együtt a szomszédba menekül”.

★

A testi-lelki fejlődés rendellenességeit alapvetően meghatározzák a központi idegrendszer szerkezeti eltérései. Gyakorlatunkból ugyanakkor számos olyan esetet is ismerünk, amikor a károsodást a szakorvosi vizsgálatokkal kimutatni nem lehet, az épek tűnő idegrendszeri szerkezetekre mégis rendellenes fiziológiai és lelki folyamatok épülnek.

A Gyógypedagógiai Áthelyező Bizottság elé kerülő tanuló személyiségének rendellenességét gyakorta vírusos, bakteriális fertőzésben, a mechanikus hatások következtében kialakult sérült idegrendszeri struktúrában látjuk. A gyógyító nevelést igénylő gyermekek tüneteit mégsem lehet csak ilyen tényezőkre visszavezetni, mert örökletes, veleszületett zavarok, a belső elválasztású mirigyek rendellenes működése is pszichikus következményekkel jár. A különböző életkorban kialakult idegrendszeri sérülések következtében jelentkező károsodást tehát igyekszünk elhatárolni azoktól a tünetektől, melyek az egyén kedvezőtlen társadalmi életformája következtében alakultak ki, hiszen az ingerszegény környezet, az elhanyagoltság, a — családi, óvodai, iskolai — érzelmi kötődés hiánya és a kudarcélmények is (az elszívás idejétől függően) az intellektus fejlődésének zavaraihoz is vezetnek.

Társadalmi értelemben vett környezeti ártalmak egyrészt nem mindig különíthetők el a biológiai károsító hatásoktól, másrészt okozhatnak olyan kóros tüneteket, melyek az iskolai képzést a gyógyító nevelés irányába terelik. Az értelmi fogyatékosoknál a lelki jelenségek mennyiségileg és minőségileg is eltérnek a hasonló korú ép gyermekekétől. A megismerő funkciók, a régi ismeretek felidézésének, alkalmazásának zavarai különös problémát jelentenek az általános iskolában, ahol az intellektuális feladatok kerülnek előtérbe. Iskoláskor után a viselkedés, a szociabilitás kerül előtérbe, és az az egyén, aki tanköteles korban gyógyító nevelésre szorul — annak eredményeként is —, az iskoláskor után beilleszkedik a „normálisok” társaságába.

★

A megyei Állandó Áthelyezési Bizottság vizsgálatának összefoglaló véleményéből:

„...A tanuló értelmileg enyhébb fokban (debilis), sérült. Fogyatékoságát a szülők elszívott központi idegrendszeri károsodásra vezethetjük vissza.” „...A megvizsgált közép súlyos fokban (imbecillis) értelmi fogyatékos. Szakvizsgálatok után állapotát

génártalommal hozzuk összefüggésbe”. „...Nevezett gyermek súlyos fokban értelmi fogyatékos (idiotia), a gyógypedagógiai iskola rendszerében nem képezhető. Értelmi helyzete, fejlődési rendellenessége méhen belüli károsodás miatt alakult ki.”

A bizottság javaslataiból:

„...Gyógypedagógiai áthelyezést nem javasolunk. Intenzív logotherápiával, tantárgyi korrekciós foglalkozás mellett a tanuló eredményesen fejleszhető az általános iskolában.” „...Az 1975/76-os tanévre a helybeli kisegítő iskola 1. osztályába beiskolázható. Napközis foglalkoztatása szükségesnek látszik.” „...Az enyhe fokú sérülésnek tüneteit rossz szociális helyzet súlyosbíthatja. Gyógypedagógiai nevelőintézeti elhelyezése indokolt. Az 1975/76-os tanévben a kisegítő 2. osztályában folytassa tanulmányait.” „...A tanuló halmozottan sérült. Enyhe fokú mozgássérülése, értelmi fogyatékosága, halláskiesése miatt (hallókészülékkel) a gyógypedagógiai nevelőintézet kisegítő előkészítő osztályába beiskolázható.” „...Célszerű lenne, ha a nevelőintézeti kisegítő 2. osztályában folytathatná tanulmányait, Intézeti férőhely hiányában járjon az általános iskolába és részesüljön heti hatórás korrekcióban. Szakintézeti elhelyezéséig év végén osztályvizsgát tehet, mert lakhelyén kisegítő iskola, vagy osztály nem működik.”

★

Az elmúlt tanévben országunk gyógypedagógiai intézményeibe ezerrel valamivel több tanuló került, mint az 1973/74-es tanévben. Mi, nőgyógyászok ebből 89 fővel „részesülünk”. Az 1975/76-os gyógypedagógiai beiskolázásra 147 tankötelest javasoltak és 1974. január 1-től napjainkig 308 áthelyezést kezdeményeztek. Elengedhetetlenül szükséges foglalkoznunk az áthelyezési vizsgálatokról szólva azzal is, hogy a beérkezett áthelyezési javaslatok 43,6 % -át cigánytanulók ügyében tették. Minden gyógypedagógus szeretettel, nagy megértéssel fogadja a fogyatékos gyermekeket, de — a gyógypedagógiai intézmény jellege folytán — szükségszerűen csak a fogyatékosokkal foglalkozunk, s úgy érezzük, hogy a cigányosztályokat, kollégiumokat, napköziket nem a gyógypedagógiai intézményrendszeren belül kell kialakítani, mert más kritériumok alapján kerültek oda tanulók. Látjuk, hogy a cigánytanulók ügye alapvetően csak a szülők életmódjának gyökeres változtatása révén oldódik meg. Érezzük a kormányintézkedések nyomán szociális helyzetükben létrejött változásokat; a felvilágosító munkának, gyógypedagógiai prevenciónak, a nevelési tanácsadásnak kiemelkedő jelentősége lenne a sürgető társadalmi probléma megoldásában. A művelődésbeli hátrányok, melyek társadalmunk kis rétegét érintik, és múltunkban kereshetők okai, önmagukban nem vezetnek oda, hogy ép értelmű gyermekek gyógypedagógiai intézménybe kerüljenek.

Koczka Lajos

Tudományos emlékülés Salgótarjában

A szocialista vállalati gazdálkodás néhány sajátossága címmel rendezett tudományos ülésszakot Salgótarjában — felszabadulásunk 30. évfordulója tiszteletére — a Pénzügyi és Számviteli Főiskola Marxizmus — Leninizmus Tanszéke. Az 1975. október 21 — 22-i tanácskozás résztvevői között ott voltak a baráti országok testvérintézményeinek képviselői is, a honi gazdasági főiskolák delegátusai mellett jelenlétükkel is hangsúlyozva a tanácskozás jelentőségét.

Dr. Tétényi Zoltán főigazgató megnyitó szavait követően Lakatos Imre, a PSZF Marxizmus—Leninizmus Tanszékének vezetője tartott vitaindító előadást a vállalati gazdálkodás kialakulásának társadalmi-gazdasági feltételeiről, a vállalati gazdálkodás és a népgazdaság kölcsönhatásáról, a vállalati önállóságról, a vállalati nagyságrendek optimális alakulásáról, a szocialista integrációról, a szabályozási rendszer aktuális problémáiról, továbbfejlesztésének lehetőségeiről. Az e témakörben folyó és már általánosításra alkalmas tudományos kutatásokat, illetve eredményeiket körültekintően figyelembe vevő referátumhoz a tanácskozás során tizenhét kiegészítő előadás, illetve hozzászólás kapcsolódott.

A vitában felszólalók elemezték többek között az állami és szövetkezeti tulajdon, s a közös vállalkozások időszerű kérdéseit, az

üzemi demokrácia fejlesztésének feladatait, a tanácsok megnövekedett feladatait a helyi ipar fejlesztésében, a nagyüzemi munkásság politikai szerepének növekedését az ipari vállalatok termelőmunkájában, az irányítási rendszer tökéletesítésére tett és teendő intézkedéseket, a vállalati tervezés kérdéseit, az érdek-érdekeltségi motivációkat, a támogatási és árrendszer kérdéseit.

A vita során felmerült koncepcionális, szemléletbeni és értelmezési problémák tisztázásához dr. Tétényi Zoltán adott hasznos útbaigazítást egy olyan tudományos ülés zárózávként, amely nem csupán közgazdasági ismereteket nyújtott, hanem nyílt fórumot teremtett a nézetek tisztázására, vélemények ütköztetésére. Eleven műhelymunka, az ismeretek megújítására, a népgazdaság közeli és távlati érdekeivel való

közvetlenebb azonosulásra törekvő munkamegbeszélés, érdemi tevékenység jellemezte ezt a tanácskozást — s csak helyeselni lehet a főiskola vezetőségének azt az elhatározását, hogy a kétnapos konferencia teljes anyagát 1977-ben kötet formájában közreadják.

A tudományos ülés időszerűségét és jelentőségét a szocialista vállalatokkal szemben megnövekvő követelmények, a társadalomtudományok fejlesztésének erősödő igénye egyaránt hangsúlyozták. A legnehezebb (és nehezebb) feladat természetesen a tudományos megalapozott kutatások eredményeinek a gyakorlati életben történő közvetlen, illetve áttételes alkalmazása lesz, s a gyakorlatban szerzett tapasztalatok újra és újra „visszacsatolása” az elmélet felé.

Dr. Molnár Pál

Hagyománytisztelet és mozgalom

Az elsők között volt 1964-ben, aki Madách-émlékérmet kapott; Munkácsy-díjas, a Magyar Népköztársaság Érdemes Művésze. Salgótarjában él, miként vélekedik arról: vajon, akkor miért esett rá a választás? S főként: hogyan alakult azóta az élete?

— Abban az időben indult igazán virágzásnak a megyei képzőművészeti élet — mondja a művész. — S miután a felszabadulás óta rengeteg pótolnivaló volt a megyében, így a képzőművészeti élet szervezésén kívül minden olyan kulturális mozgásban igyekeztem részt venni, ami akkor is igazán a közművelődést je-

lentette. Úgy mondhatnám, hogy közéleti emberként is és művészként is tettem azt, amit kellett. E két tevékenység abban az időben is szinte egybeforrt, s úgy érzem, hogy ezt hordozom magamban azóta is... Ha viszont ez a beszélgetés a Madách-émlékérem kapcsán jött létre, akkor néhány gondomat szeretném megemlíteni; ezek a gondok a Madách-kultusz ápolásával függenek össze. Nem mint művész, hanem mint közéleti embert szorongat a kérdés: miért szűnt meg a pezsgés például a Madách-émlékérem körül. Mintha a Madách-kultusz ápolása túlságosan is hivatalos ténykedéssé vált volna. Amikor először adták át ezeket az emlékérmeket, pezsgés volt: Csesztvén szobrot avattak, a Magyar Tudományos Akadémia Madách-émlékülést tartott, nekünk meg itt Salgótarjában még arra is gondunk volt,

hogy Martinovnak felvigyük az emlékérmét Budapestre, ahol kórházban feküdt. (Később aztán voltak, akik nem tudtak eljönni Salgótarjába átvenni az érmet, mi ezt tudomásul vettük, nagyon is napirendre tértünk fölötte.)

— *Ellaposodott volna a Madách-kultusz ápolása, így az emlékérem körüli mozgalom is?*

— Sajnos, elaludt az öntevékeny mozgás, amely — szerintem — fontosabb a hivatalos ténykedésnél. Úgy érzem, ellaposodott az egész. Összejön néhány ember itt, Salgótarjában az átadó ünnepségre, de nem találtuk meg a módját annak, hogy a Madách-kultuszt hogyan tartjuk az emlékérmek kapcsán is elevenen. Arra gondolok, miért ne lehetne Csesztvén átadni ezt az érmet? Ott ebből az alkalomból emlékülést is tarthatnának,

amelyen összegeznék az eltelt időszak Madách-kutatásainak eredményeit. Kegyelettel adóznának legalább ezen az egy napon nemcsak a kitüntetettek! A másik dolog, ami még foglalkoztat, miért a hivatal tesz javaslatot a vb-nek a leendő emlékérmesek kiválasztására. Nem vitatom a hivatal hozzáértését, de Madách-emlékbizottságot kellene felállítani, amelynek tagjai azok a szakemberek lennének innen is és szerte az országból, akik valóban mindenről tudnak, ami a Madách-hagyomány ápolásában és kutatásában történik az országban, Európában. Nem lenne-e érdemes megnézni, hogy az alapítólevél ma is mindenben időszerű-e? A bizottságnak lehetne továbbá a feladata javaslati joggal befolyásolni, irányítani a csesztvei múzeum mindenkori fejlesztését, anyagának gazdagítását, propagálását stb. Mindez talán eredményt hozna. Mert bizony a csesztvei múzeum propagálásával sem vagyok elégedett. A szocialista brigádok, iskolák számára tudatosítani kellene, miért szükséges megnézni Csesztvét. Ne vessük el a gondját Csesztvének. Sok érték kicsúszik a kezünkből: a Madách-gyűjtemény Győrbe került, a Benczúr-hagyaték Nyíregyházára. A Madáchsal kapcsolatos képzőművészeti anyagot is össze lehetne gyűjteni.

— *Czinke Ferenc grafikusművész mindig aktívan kapcsolódott be a nógrádi kulturális közéletbe. Szocialista brigádoknak, különféle kisközösségeknek tart előadásokat, sokoldalú szervező munkát végez. Elégedett-e időbeosztásával?*

— Bár most is rendszeresen szerepelek hazai és külföldi tárlatokon, nem vagyok megelégedve időbeosztásommal. A megélénkült közművelődési tevékenységben legtöbbször olyan dolgok határozzák meg, hogy mit csináljak, amelyekből nem születik kép. Sokat várok most a téltől. A

tél az az évszak, amikor magára marad az ember, tud dolgozni.

— *Mit?*

— Egymásra épülnek a dolgok. Ebben a korban már higgadtabbá válik az ember, megvan a kialakult formanyelve, a szemlélete, a világnézete, amire szüksége van. A művészetben az elkötelezettség híve vagyok. A művésznek igenis válaszolnia kell a világ által felvetett kérdésekre. Figyelmeztetnie kell az embereket arra, ami esetleg veszélyt jelenthet a jövőben. S ki kell fejeznie az ember örömét.

— *Hogyan?*

— Műfajilag is. úgy érzem megvan a saját világom.

— *A grafika?*

— Igen. A grafikának szinte minden műfaját élvezettel művelem.

— *Most mire készül?*

— Évek óta vajúdik a velencei biennálé sorsa. Ott a mai magyar grafikát én képviselem majd, ha egyszer megnyílik. Most ugyanis megint kaptam egy felszólítást, hogy készüljek a biennáléra. Azt valom, hogy minden népnek a maga etnikai gyökereinek megfelelően kell szólnia a világban. A magyar művészet is színtöltje az egyetemesnek. Mert bármely kis nép vagyunk, az úgynevezett magas művészethez köthető népi motívumok rendkívül gazdagok, és a világ számára is van mondanivalójuk. Elég, ha csak Bartók Bélára hivatkozom, hogy világossá váljak, mire gondolok.

— *Czinke Ferenc ebben az évben részt vett a jubileumi képzőművészeti kiállításon a Műcsarnokban, ahol Nógrádi Sándor című lapjával és a Radnóti-sorozatával szerepelt. Moszkvában ugyancsak sikert arattak grafikai lapjai; itt a szocialista országok képzőművészetének harmincéves fejlődéséről kívántak számot adni, Czinke Ferenc a Nógrádi Sándor című lappal és az Édesanyám ikonjával keltett érdeklődést.*

A műteremben több műve támaszkodik a falnak, most csomagolta ki őket, az USA különböző városaiban, amerikai galériákban szerepeltek, részeként egy válogatott magyar anyagnak. (A magyar képzőművészeti kiállítás két évig vándorolt az USA városaiban.) A miskolci grafikai biennálén ugyancsak ott találjuk a Salgótarjánban élő művész lapjait.

Zárjuk vallomással a Czinke Ferencsel folytatott beszélgetést.

— Régi vesszőparipám, hogy gyökerek nélkül nincs művészet — mondja. — A népdal, a népművészet, a népi formakincs mindig az emberiség gyermekkorát idézi. És azt érzem, hogy ez a legőszintébb megnyilatkozása a népnek. Ennél tisztább forrás nincs, ebből merít a magasművészet, s ebben a megyében erre is figyelmeztet egy pár irodalmi, művészeti kegyhely — mondjuk a madáchi probléma is. Ne engedjük elaludni azt, ami már régen ébren van!

T. E.

